

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 15 lutego 2017 r.¹

Odesłanie prejudycjalne — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Artykuły 8 i 15 — Jurysdykcja w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych — Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 — Artykuł 3 lit. d) — Przeciwnie orzeczenia wydane przez sądy różnych państw członkowskich — Dziecko, które ma miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim pobytu swojej matki — Jurysdykcja sądów państwa członkowskiego pobytu ojca w zakresie zmiany prawomocnego orzeczenia, które zostało wcześniej wydane przez te sądy, dotyczącego miejsca pobytu dziecka, zobowiązań alimentacyjnych oraz wykonywania prawa do osobistej styczności — Brak

W sprawie C-499/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy w Wilnie, Litwa) postanowieniem z dnia 16 września 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 22 września 2015 r., w postępowaniu:

W,

V

przeciwko

X,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta, prezes izby, E. Regan, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev i C.G. Fernlund (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: M. Aleksejev, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 16 listopada 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu W oraz V przez P. Markevičiusa,

— w imieniu X przez R. de Falcę, advokatas,

¹ — Język postępowania: litewski.

- w imieniu rządu litewskiego przez D. Kriauciūnasa oraz J. Nasutavičienė, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina oraz A. Steiblytė, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 1 grudnia 2016 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy W i V (zwanego dalej „dzieckiem V”) a X, dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych.

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 2201/2003

- 3 Motyw 12 rozporządzenia nr 2201/2003 ma następujące brzmienie:

„Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej”.

- 4 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[...]

„7) »odpowiedzialność rodzicielska« oznacza ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę na dzieckiem oraz prawo do osobistej styczności z dzieckiem;

[...]”.

- 5 Artykuł 8 rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, stanowi:

„1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.

2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12”.

- 6 Artykuł 12 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje [Prorogacja jurysdykcji]”, w ust. 1 i 2 stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

[...]

- b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

2. Jurysdykcja wykonywana zgodnie z ust. 1 ustaje:

- a) gdy orzeczenie uwzględniające albo oddalające wniosek o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa stało się prawomocne;
- b) w przypadkach, w których postępowanie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej jeszcze się toczy w chwili określonej w lit. a) – gdy orzeczenie w tym postępowaniu stało się prawomocne;
- c) gdy postępowania, o których mowa w lit. a) i b), zostały zakończone z innej przyczyny”.

- 7 Artykuł 14 rozporządzenia nr 2201/2003 jest zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje” i ma następujące brzmienie:

„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 8–13, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według prawa tego państwa”.

Rozporządzenie (WE) nr 4/2009

- 8 Artykuł 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1), zatytułowany „Przepisy ogólne”, przewiduje:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich, są:

- a) sąd zwykłego miejsca pobytu [miejsca zwykłego pobytu] pozwanego; lub
- b) sąd zwykłego miejsca pobytu [miejsca zwykłego pobytu] wierzyciela; lub
- c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca [żądanie dotyczące] zobowiązań alimentacyjnych jest związana [związane] z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub
- d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca [żądanie dotyczące] zobowiązań alimentacyjnych jest związana [związane] z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron”.

Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

- 9 W, obywatel Litwy, oraz X, obywatelka Niderlandów i Argentyny, zawarli związek małżeński w dniu 9 grudnia 2003 r. w Stanach Zjednoczonych. Są, odpowiednio, ojcem i matką dziecka V, urodzonego w dniu 20 kwietnia 2006 r. w Niderlandach. Dziecko V posiada obywatelstwo litewskie i włoskie. Nigdy nie mieszkało w na Litwie i nigdy nie odwiedziło tego państwa.
- 10 Od 2004 do 2006 r. W, X i dziecko V mieszkali w Niderlandach. Po krótkim pobycie we Włoszech przeprowadzili się w 2007 r. do Kanady. Od grudnia 2010 r. W i X pozostają w separacji.
- 11 W lipcu 2011 r. X przeprowadziła się z dzieckiem V do Włoch, a następnie w listopadzie 2011 r. zamieszkała z nim z Niderlandach, gdzie znajduje się ich miejsce zwykłego pobytu.
- 12 W ma miejsce zwykłego pobytu na Litwie.
- 13 X wystąpiła do sądu kanadyjskiego z pozwem o rozwód. Od maja 2011 r. sąd ten wydał kilka orzeczeń, w tym orzeczenie z dnia 17 kwietnia 2012 r., w którym wspomniany sąd orzekł rozwód pomiędzy małżonkami W i X i powierzył X wyłączną pieczę nad dzieckiem V.
- 14 Jednakże ani sądy litewskie, ani sądy niderlandzkie, przed którymi później zawisły spory, nie uznały orzeczeń sądu kanadyjskiego.

Orzeczenia sądów litewskich wydane przed wszczęciem postępowania głównego

- 15 W dniu 18 kwietnia 2011 r. W wytoczył przed Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas (pierwszym sądem rejonowym dla miasta Wilna, Litwa) powództwo o rozwiązanie małżeństwa przez rozwód wraz z orzeczeniem o winie X oraz o ustalenie przy nim miejsca pobytu dziecka V.
- 16 W dniu 28 kwietnia 2011 r. na wniosek W Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas (pierwszy sąd rejonowy dla miasta Wilna) wydał postanowienie w przedmiocie środków tymczasowych i ustalił na czas trwania postępowania miejsce pobytu V przy W.
- 17 W oparciu o wspomniane postanowienie w dniu 3 lipca 2012 r. W wniosł przed Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas (pierwszym sądem rejonowym dla miasta Wilna), w ramach powództwa dotyczącego uprowadzenia dziecka, o zarządzenie powrotu dziecka V. Żądanie to zostało oddalone.
- 18 Postanowienie w przedmiocie środków tymczasowych z dnia 28 kwietnia 2011 r. zostało następnie uchylone orzeczeniem wydanym przez Vilniaus miesto apylinkės teismas (pierwszy sąd rejonowy dla miasta Wilna), któremu sąd ten nadał rygor natychmiastowej wykonalności. Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy w postępowaniu odwoławczym. W wniosł skargę kasacyjną, jednak stwierdzono jej niedopuszczalność.
- 19 Orzeczeniem z dnia 8 października 2013 r. Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) orzekł rozwód W i X. Ustalił także miejsce pobytu dziecka V przy X, a także określił zasady wykonywania przez W prawa do osobistej styczności z dzieckiem oraz wysokość jego zobowiązań alimentacyjnych względem dziecka V.
- 20 Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy orzeczeniem z dnia 30 maja 2014 r. wydanym przez Vilniaus apygardos teismas (sąd okręgowy w Wilnie, Litwa). Postanowieniem z dnia 8 września 2014 r. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) uznał za niedopuszczalną skargę kasacyjną wniesioną przez W.

Orzeczenia sądów niderlandzkich wydane przed wszczęciem postępowania głównego

- 21 Orzeczeniem z dnia 29 stycznia 2014 r. rechtbank Overijssel (sąd w Overijssel, Niderlandy) określił wysokość zobowiązań alimentacyjnych należnych od W na rzecz X na kwotę 4 323 EUR miesięcznie, wymagalną poczynawszy od dnia 18 maja 2012 r., oraz na rzecz dziecka V na kwotę 567 EUR miesięcznie za okres od 27 czerwca do 1 listopada 2011 r., a następnie, od dnia 2 listopada 2011 r., na kwotę 790 EUR miesięcznie, przy czym kwoty te podlegały corocznej rewizji, a pierwsza ich rewizja miała nastąpić w dniu 1 stycznia 2013 r.
- 22 Ten sam sąd orzeczeniem z dnia 22 sierpnia 2014 r. powierzył X wyłączną pieczę nad dzieckiem V.
- 23 Wspomniany sąd wskazał, że na gruncie prawa niderlandzkiego piecza nad dzieckiem może zostać powierzona wyłącznie jednemu z rodziców bądź to w przypadku, gdy istnieje niedające się zaakceptować ryzyko, że dziecko ucierpi w wyniku nieporozumień rodziców, przy czym nie ma perspektyw, by w najbliższej przyszłości nastąpiła wystarczająca poprawa; bądź to w przypadku, gdy zmiana zasad sprawowania pieczy nad dzieckiem jest konieczna z innych przyczyn ze względu na interes dziecka.

Uznanie i wykonanie wydanych orzeczeń

- 24 Orzeczeniem z dnia 31 października 2014 r. rechtbank Overijssel (sąd w Overijssel) odmówił uznania i stwierdzenia wykonalności w Niderlandach orzeczenia z dnia 8 października 2013 r. wydanego przez Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) w części dotyczącej rozvodu z orzeczeniem o winie obojga małżonków, ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka V przy jego matce, zobowiązań alimentacyjnych W względem dziecka V, a także kosztów postępowania. Sąd ten uznał natomiast i stwierdził wykonalność w Niderlandach tego prawomocnego orzeczenia w części dotyczącej ustalenia prawa ojca do osobistej styczności z dzieckiem.
- 25 Orzeczeniem z dnia 2 lutego 2015 r., wydanym na skutek środka odwoławczego wniesionego przez W, Lietuvos apeliacinis teismas (sąd apelacyjny, Litwa) odmówił stwierdzenia wykonalności na Litwie orzeczenia rechtbank Overijssel (sądu w Overijssel) z dnia 29 stycznia 2014 r. określającego zobowiązania alimentacyjne W względem X i dziecka V, odmówił uznania i stwierdzenia wykonalności orzeczenia tego sądu z dnia 22 sierpnia 2014 r. powierzającego X wyłączną pieczę nad dzieckiem V i zakończył postępowanie w odniesieniu do nieuznania na Litwie orzeczenia wspomnianego sądu z dnia 31 października 2014 r.

Postępowanie przed sądem odsyłającym i pytanie prejudycjalne

- 26 W dniu 28 sierpnia 2014 r. W wniósł do Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna) żądania dotyczące zmiany ustalenia miejsca pobytu dziecka V, wysokości zobowiązań alimentacyjnych oraz zasad wykonywania prawa do osobistej styczności z dzieckiem, określonych z wydanym przez ten sąd orzeczeniu z dnia 8 października 2013 r.
- 27 Orzeczeniem z dnia 25 września 2014 r. wspomniany sąd stwierdził niedopuszczalność powyższych żądań, ponieważ W nie wykazał, jakie konkretnie okoliczności uległy zmianie od wydania orzeczenia w dniu 8 października 2013 r.
- 28 Orzeczeniem z dnia 16 grudnia 2014 r. Vilniaus apygardos teismas (sąd okręgowy w Wilnie), do którego W wniósł apelację od orzeczenia Vilniaus apygardos teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna) z dnia 25 września 2014 r., uchylił w części to orzeczenie i przekazał sprawę temu ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania.

- 29 Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) orzeczeniem z dnia 23 grudnia 2014 r. stwierdził brak swojej jurysdykcji do rozpoznania żądań W z tego względu, że należało dać pierwszeństwo zasadom jurysdykcji zawartym w rozporządzeniu nr 2201/2003 przed przepisami litewskiego kodeksu postępowania cywilnego. Zdaniem tego sądu, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej, rozpoznanie tych żądań należy do sądów państwa członkowskiego, a którym dziecko ma miejsce zwykłego pobytu, czyli w niniejszym przypadku do sądów Królestwa Niderlandów. Sąd ten poinformował W, że może on wnieść sprawę do właściwego sądu w Niderlandach.
- 30 Orzeczeniem z dnia 31 marca 2015 r. Vilniaus apygardos teismas (sąd okręgowy w Wilnie), orzekając w przedmiocie odwołania wniesionego przez W od orzeczenia Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna) z dnia 23 grudnia 2014 r., uchylił to orzeczenie i przekazał sprawę temu ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania kwestii dopuszczalności przedstawionych przez W żądań. Vilniaus apygardos teismas (sąd okręgowy w Wilnie) orzekł, że wspomniany sąd niesłusznie stwierdził brak swojej jurysdykcji do rozpoznania tych żądań, podczas gdy żądania te zostały wniesione w celu uzyskania zmiany prawomocnego orzeczenia Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna) z dnia 8 października 2013 r., dotyczącego między innymi miejsca pobytu dziecka V, zasad wykonywania prawa do osobistej styczności z dzieckiem oraz zobowiązań alimentacyjnych. Takiej zmiany można było dokonać wyłącznie kolejnym prawomocnym orzeczeniem. Tymczasem w tym przypadku, ponieważ sądy niderlandzkie odmówiły uznania orzeczenia z dnia 8 października 2013 r., W nie miał możliwości wniesienia do sądów niderlandzkich żądania dotyczącego zmiany ustalonych w tym orzeczeniu praw i obowiązków.
- 31 W tych okolicznościach Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:
- „Na gruncie art. 8–14 rozporządzenia nr 2201/2003 – które państwo członkowskie (Republika Litewska czy Królestwo Niderlandów) ma jurysdykcję do rozpoznania sprawy związanej z małoletnim dzieckiem, V, mającym miejsce zwykłego pobytu w Królestwie Niderlandów, aby rozpatrzyć żądanie zmiany miejsca pobytu tego dziecka, wysokości zobowiązań alimentacyjnych na jego rzecz oraz zasad wykonywania prawa do osobistej styczności z dzieckiem?”.

W przedmiocie wniosku o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania

- 32 Pismem złożonym w dniu 20 grudnia 2016 r. W wniósł na podstawie art. 83 regulaminu postępowania przez Trybunałem o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania, a także o wniesienie przez Trybunał skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w celu przedstawienia pytania prejudycjalnego.
- 33 W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do żądania wniesienia skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, należy podkreślić, że Trybunał w żadnym wypadku nie jest właściwy na mocy art. 83 jego regulaminu postępowania lub innego przepisu tego regulaminu do wniesienia takiej skargi.
- 34 W odniesieniu, w drugiej kolejności, do żądania otwarcia na nowo ustnego etapu postępowania, W podnosi fakt, który uważa na nowy i który nie był przedmiotem dyskusji przed Trybunałem, a mianowicie, że w orzeczeniu z dnia 20 maja 2016 r. rechtbank Overijssel (sąd w Overijssel, Niderlandy) stwierdził, że sądy niderlandzkie nie mogą orzekać w przedmiocie zmiany orzeczenia Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądy rejonowego dla miasta Wilna) z dnia 8 października 2013 r. i postanowił nie uznać ani nie stwierdzić wykonalności części tego orzeczenia dotyczącej prawa do osobistej styczności z dzieckiem. W twierdzi także, że opis okoliczności faktycznych zawarty w opinii rzecznika generalnego jest niezgodny z prawdą.

- 35 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że Trybunał może z urzędu, na wniosek rzecznika generalnego lub na wniosek stron zarządzić otwarcie procedury ustnej na nowo, stosownie do art. 83 regulaminu postępowania, jeżeli uzna, że sprawa nie została dostatecznie wyjaśniona lub że podstawą rozstrzygnięcia będzie argument, który nie był przedmiotem dyskusji stron (wyrok z dnia 15 września 2011 r., *Accor*, C-310/09, EU:C:2011:581, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo). Z kolei statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz regulamin postępowania przed Trybunałem nie dają stronom możliwości przedstawiania uwag w odpowiedzi na opinię przedstawioną przez rzecznika generalnego (wyrok z dnia 16 grudnia 2010 r., *Stichting Natuur en Milieu i in.*, C-266/09, EU:C:2010:779, pkt 28, a także przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 W odniesieniu do nowego charakteru faktu przytoczonego przez W wystarczy podkreślić, że orzeczenie z dnia 20 maja 2016 r. wydane przez *rechtbank Overijssel* (sąd w *Overijssel*) nie stanowi nowego faktu, ponieważ w orzeczeniu tym – podobnie jak w orzeczeniu wydanym przez ten sam sąd w dniu 31 października 2014 r. – odmówiono co do zasady uznania orzeczenia z dnia 8 października 2013 r.
- 37 Co się tyczy uwag przedstawionych przez W w odniesieniu do argumentacji zawartej w przedstawionej w niniejszej sprawie opinii rzecznika generalnego, należy zauważyć, że ich celem jest poddanie tej opinii krytyce. Tymczasem z orzecznictwa przytoczonego w pkt 35 niniejszego wyroku wynika, że przedstawianie takich uwag nie jest przewidziane przez teksty regulujące postępowanie przed Trybunałem.
- 38 W takich okolicznościach Trybunał, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, uważa, że dysponuje w niniejszym przypadku wszystkimi niezbędnymi informacjami, by odpowiedzieć na pytania zadane przez sąd odsyłający, oraz że wszystkie argumenty konieczne do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy były przedmiotem dyskusji zainteresowanych podmiotów, o których mowa w art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- 39 W związku z tym wniosek o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania należy oddalić.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 40 Na wstępie należy, w pierwszej kolejności, odrzucić argumenty przedstawione przez W i Komisję Europejską w celu podważenia właściwości Trybunału. W i Komisja podnoszą w ich uwagach na piśmie, że sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wskazanie konkretnego państwa członkowskiego, którego sądy mają jurysdykcję do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Tymczasem zadanie to należy do sądu odsyłającego, ponieważ Trybunał jest właściwy wyłącznie w zakresie wykładni przepisów prawa Unii, a nie w zakresie orzekania co do istoty kwestii rozstrzyganych przez sądy krajowe.
- 41 W tym zakresie w ramach postępowania w trybie art. 267 TFUE Trybunał jest bez wątpienia upoważniony wyłącznie do wydania orzeczenia w przedmiocie wykładni lub ważności aktu Unii (wyrok z dnia 10 listopada 2011 r., *X i X BV*, C-319/10 i C-320/10, niepublikowany, EU:C:2011:720, pkt 29). Zadaniem sądu odsyłającego jest rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu z uwzględnieniem odpowiedzi Trybunału (wyrok z dnia 4 lutego 2010 r., *Genc*, C-14/09, EU:C:2010:57, pkt 31).
- 42 Jednakże w niniejszym przypadku z postanowienia odsyłającego wyraźnie wynika, że sąd odsyłający zmierza do ustalenia, jak należy interpretować rozporządzenie nr 2201/2003 w celu określenia sądu właściwego.
- 43 W konsekwencji samo wymienienie państw członkowskich, których sądy mogłyby być właściwe (zresztą jedynie w nawiasach) w treści pytania prejudycjalnego, nie może prowadzić do stwierdzenia braku właściwości Trybunału do udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytanie.

- 44 W drugiej kolejności należy podnieść, że sąd odsyłający stawia pytanie wyłącznie w świetle rozporządzenia nr 2201/2003, podczas gdy zarówno z tego pytania jak i z postanowienia odsyłającego wynika, że sprawa rozpatrywana w postępowaniu głównym dotyczy nie tylko odpowiedzialności rodzicielskiej, ale także zobowiązań alimentacyjnych, które nie są objęte zakresem wspomnianego rozporządzenia.
- 45 W tym zakresie okoliczność, iż sąd krajowy powołał się formalnie w pytaniu prejudycjalnym na określone przepisy prawa Unii, nie stoi na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał temu sądowi wszelkie wskazówki dotyczące wykładni, jakie mogą być pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy sąd krajowy powołał się na nie w treści pytań (zob. w szczególności wyrok z dnia 29 września 2016 r., *Essent Belgium*, C-492/14, EU:C:2016:732, pkt 43).
- 46 Tak więc należy przeformułować postawione pytanie w ten sposób, aby w jego treści znalazło się również odesłanie do przydatnych przepisów rozporządzenia nr 4/2009.
- 47 Należy zatem uznać, że w przez swoje pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 oraz art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, które wydały prawomocne orzeczenie w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do małoletniego dziecka, mają nadal jurysdykcję do rozpoznania żądań dotyczących zmiany rozstrzygnięć zawartych w tym orzeczeniu, podczas gdy miejsce zwykłego pobytu tego dziecka znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego.
- 48 W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy na wstępie wyjaśnić, że na mocy art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009 sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich są te sądy, które na mocy rozporządzenia nr 2201/2003 mają jurysdykcję do rozpoznania powództwa w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej, jeśli żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego jest związane z tym powództwem.
- 49 Następnie należy przypomnieć mechanizm ustanowiony przez rozporządzenie nr 2201/2003 i wyznaczone w nim cele.
- 50 Rozporządzenie nr 2201/2003 jest oparte na współpracy i wzajemnym zaufaniu pomiędzy sądami (wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., *Purrucker*, C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 81), które powinny prowadzić do wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, będącego podstawą dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości (wyrok z dnia 15 lipca 2010 r., *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, pkt 70).
- 51 Jak wynika z motywu 12 rozporządzenia nr 2201/2003, zostało ono ukształtowane zgodnie z zasadą dobra dziecka i w tym celu daje pierwszeństwo kryterium bliskości. Prawodawca bowiem uznał, że sąd geograficznie bliski miejscu zwykłego pobytu dziecka znajduje się w najlepszej sytuacji, by rozważyć środki, jakie powinny być podjęte w interesie dziecka (wyrok z dnia 15 lipca 2010 r., *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, pkt 91). Zgodnie z tym motywem jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej.
- 52 Artykuł 8 rozporządzenia nr 2201/2003 jest wyrazem realizacji tego celu, gdyż ustanowiono w nim jurysdykcję ogólną na rzecz sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko ma zwykły pobyt.
- 53 Zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia 2201/2003 ustalenie jurysdykcji sądu powinno nastąpić „w chwili wniesienia pozwu”, czyli, zgodnie z art. 16 tego rozporządzenia, w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie zostaje wniesione do tego sądu (zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2014 r., *E.*, C-436/13, EU:C:2014:2246, pkt 38).

- 54 Poza tym, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 45 opinii odwołując się do pkt 40 wyroku z dnia 1 października 2014 r., E. (C-436/13, EU:C:2014:2246), jurysdykcję tę należy zweryfikować i ustalić w każdym konkretnym wypadku, gdy przed sądem wszczynane jest postępowanie, co oznacza, że nie utrzymuje się ona po zakończeniu postępowania.
- 55 Na zasadzie odstępstwa od art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 art. 9 tego rozporządzenia przewiduje, w przypadku przeprowadzenia się dziecka i pod pewnymi warunkami, utrzymanie jurysdykcji sądów państwa członkowskiego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu dziecka, podczas gdy art. 12 ust. 1 tego rozporządzenia przewiduje, pod pewnymi warunkami i w przypadku zawarcia porozumienia między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej, prorogację jurysdykcji sądu, który ma jurysdykcję w zakresie pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa i który nie jest sądem państwa członkowskiego zwykłego pobytu dziecka.
- 56 Poza tym rozporządzenie nr 2201/2003 przewiduje przepisy szczególne mające zastosowanie w przypadku uprowadzenia lub bezprawnego zatrzymania dziecka (art. 10 i 11), w przypadku gdy nie można ustalić zwykłego pobytu dziecka znajdującego się w danym państwie członkowskim i nie można określić jurysdykcji na podstawie art. 12 (art. 13), jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 8–13 (art. 14), a także, w drodze wyjątku i pod pewnymi warunkami, jeżeli sąd, który posiada jurysdykcję, przekazuje sprawę sądowi innego państwa członkowskiego, który według niego mógłby lepiej osądzić sprawę (art. 15).
- 57 Pytanie prejudycjalne należy zbadać w świetle powyższych stwierdzeń.
- 58 Zgodnie z postanowieniem odsyłającym W zwrócił się do sądu w celu uzyskania zmiany rozstrzygnięć zawartych w prawomocnym orzeczeniu z dnia 8 października 2013 r. wydanym przez Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do dziecka V. Sąd odsyłający wyjaśnia w tym zakresie, że orzeczenie to zostało utrzymane w mocy przez orzeczenie wydane przez Vilniaus apygardos teismas (sąd okręgowy w Wilnie) w dniu 30 maja 2014 r. oraz że skarga kasacyjna wniesiona przez W na to orzeczenie została odrzucona orzeczeniem Lietuvos Aukščiausio Teismo (sądu najwyższego Litwy) z dnia 8 września 2014 r.
- 59 W tych okolicznościach wniesienie w dniu 28 sierpnia 2014 r. żądania dotyczącego zmiany rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu z dnia 8 października 2013 r. należy uznać za początek nowego postępowania. Z powyższego wynika, że sąd, do którego wniesiono wspomniane żądanie, czyli w niniejszym przypadku Vilniaus miesto apylinkės teismas (sąd rejonowy dla miasta Wilna) musi ustalić, który sąd ma jurysdykcję, z uwzględnieniem, w pierwszej kolejności, – zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 – miejsca zwykłego pobytu dziecka V w momencie wniesienia tego żądania.
- 60 W wyroku z dnia 22 grudnia 2010 r., Mercredi (C-497/10-PPU, EU:C:2010:829, pkt 46), potwierdzonym utrwalonym orzecnictwem (zob. w szczególności wyrok z dnia 9 października 2014 r., C, C-376/14-PPU, EU:C:2014:2268, pkt 50) Trybunał orzekł, że znaczenie i zakres pojęcia „zwykłego pobytu” należy ustalić zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Pojęcie to odpowiada miejscu, gdzie dziecko wykazuje pewną integrację ze środowiskiem społecznym i rodzinnym. Do sądu krajowego należy ustalenie tego miejsca w oparciu o wszystkie istotne okoliczności faktyczne danego przypadku. Istotne znacznie mają w szczególności warunki oraz powody pobytu dziecka w danym państwie członkowskim, a także jego obywatelstwo. Oprócz fizycznej obecności dziecka na terytorium państwa członkowskiego, którą należy uwzględnić, inne dodatkowe czynniki powinny wykazać, że obecność ta nie ma w żadnym razie charakteru tymczasowego lub okazjonalnego (zob. podobnie wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., Mercredi, C-497/10-PPU, EU:C:2010:829, pkt 47–49).

- 61 Tak więc ustalenie zwykłego pobytu dziecka w danym państwie członkowskim wymaga co najmniej fizycznej obecności dziecka w tym państwie członkowskim.
- 62 Tymczasem w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym jest bezsporne, że dziecko V nigdy nie było na Litwie.
- 63 W takich okoliczności sama okoliczność, że jednym z obywatelstw dziecka V jest obywatelstwo tego państwa członkowskiego, nie wystarcza do uznania, że dziecko to ma tym państwie miejsce zwykłego pobytu w rozumieniu rozporządzenia nr 2201/2003.
- 64 Natomiast fizyczna obecność dziecka w innym państwie członkowskim – w niniejszym przypadku w Królestwie Niderlandów – w którym mieszka ono wraz z jednym ze swych rodziców przez wiele lat, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem, czyli orzeczeniem Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna) z dnia 8 października 2013 r., potwierdza, że dziecko V stale w tym państwie przebywa, oraz prowadzi do przyznania sądom tego państwa członkowskiego jurysdykcji do rozpoznawania powództw w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do tego dziecka. Mogłoby być inaczej tylko w przypadku, gdyby istniały okoliczności faktyczne prowadzące do odstąpienia od zasady jurysdykcji ogólnej miejsca zwykłego pobytu.
- 65 Tymczasem takie okoliczności w żaden sposób nie wynikają z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi. W szczególności nie wynika z nich ani to, by dziecko V przeprowadziło się z Litwy do Niderlandów przed wniesieniem powództwa do Vilniaus miesto apylinkės teismas (sądu rejonowego dla miasta Wilna), ani aby zostało zawarte porozumienie między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej co do jurysdykcji sądów litewskich. Ponadto sąd odsyłający nie wspomina ani o uprowadzeniu, ani o bezprawnym zatrzymaniu dziecka V, a także nie wydaje się, by sądy litewskie zostały wyznaczone przez sądy niderlandzkiej jako te, które mogłyby lepiej osądzić sprawę rozpatrywaną w postępowaniu głównym.
- 66 Tak więc, w sprawie takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym, jurysdykcję w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej mają sądy państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu dziecka. W niniejszym przypadku, sądami w ten sposób wskazanymi przez sąd odsyłający są sądy niderlandzkie.
- 67 W konsekwencji do tych sądów należy orzeczenie w przedmiocie żądań takich jak te przedstawione przez W, mających na celu uzyskanie zmiany ustalenia miejsca pobytu dziecka, wysokości zobowiązań alimentacyjnych oraz zasad wykonywania prawa danego rodzica do osobistej styczności.
- 68 Należy podkreślić, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 43–49 opinii, że sądy, które orzekły w przedmiocie rozwodu, czyli sądy litewskie, nie korzystają w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym z prorogacji jurysdykcji. Nawet gdyby jurysdykcja tych sądów została – zgodnie z art. 12 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 – uznana przez X wyraźnie lub w jakikolwiek inny jednoznaczny sposób, to zgodnie z art. 12 ust. 2 lit. a) i b) tego rozporządzenia jurysdykcja ta w każdym wypadku ustałaby w momencie uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego powództwo o rozwód i rozstrzygającego w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej.
- 69 Okoliczność, że prawomocne orzeczenie, na którym dany rodzic oparł się w celu wniesienia żądania dotyczącego jego zmiany, nie zostało uznane, w całości lub w części, przez sądy państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu dziecka, nie stanowi przeszkody – niezależnie od tego, czy brak uznania jest zasadny, czy też nie – dla tego, by sądy te miały jurysdykcję do rozpoznania tego żądania, o ile żądanie to prowadzi do wszczęcia nowego postępowania.

- 70 Z całości powyższych rozważań wynika, że na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, że art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 oraz art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym sądy państwa członkowskiego, które wydały prawomocne orzeczenie w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do małoletniego dziecka, nie mają już jurysdykcji do rozpoznania żądania dotyczącego zmiany rozstrzygnięć zawartych w tym orzeczeniu, jeśli miejsce zwykłego pobytu tego dziecka znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego. Jurysdykcję do rozpoznania tego żądania mają sądy tego innego państwa członkowskiego.

W przedmiocie kosztów

- 71 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, oraz art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy interpretować w ten sposób, że w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym sądy państwa członkowskiego, które wydały prawomocne orzeczenie w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do małoletniego dziecka, nie mają już jurysdykcji do rozpoznania żądania dotyczącego zmiany rozstrzygnięć zawartych w tym orzeczeniu, jeśli miejsce zwykłego pobytu tego dziecka znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego. Jurysdykcję do rozpoznania tego żądania mają sądy tego innego państwa członkowskiego.

Podpisy